

UDK: 811.163.43(075.5) 811.163.42(075.5) 811.163.41(075.5)

Stručni rad / Professional paper

Mirza Kahvedžić

Osnovna škola „Sveti Franjo“ Tuzla /

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

UDŽBENICI PREDMETA *BOSANSKI, HRVATSKI, SRPSKI JEZIK* *I KNJIŽEVNOST* – OSVRT IZ NASTAVNE PRAKSE

Sažetak

U radu se iznose rezultati ankete koja je provedena u okviru šireg istraživanja (Kahvedžić 2022) o strukturnim modelima nastavnih jedinica u udžbenicima predmeta Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost koji se koriste u osnovnim školama u Tuzlanskom kantonu. Korpus tog istraživanja i zaključci izvedeni iz njega dio su obimnije studije (Kahvedžić 2022) koja je obuhvaćala više od 50 udžbenika (s radnim sveskama) u upotrebi u rasponu od 20-ak godina unazad. Konkretna analiza provedena je na trima razinama: gramatici, književnosti i medijskoj kulturi/kulturi izražavanja. Ovdje se ukazuje isključivo na dio tog istraživanja u vezi s osvrtom iz nastavne prakse, odnosno na povratnu informaciju samih nastavnika/-ca o navedenim aspektima udžbenika koje koriste u svom radu. S obzirom na veličinu korpusa, ovo istraživanje smatramo inicijatorom opširnijih koja bi, objektivna je pretpostavka, mogla proširiti dobivene rezultate.

Ključne riječi: udžbenici, osnovna škola, anketa, nastavnici.

1. Uvod: korpus i njegove posebnosti

Predmetom istraživanja u studiji Kahvedžić (2022)¹, u cijelosti, više je od 50 udžbenika za nastavni predmet Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost, što uključuje udžbenike Čitanka, Naš jezik / Bosanski jezik, i pripadajuće radne sveske, sveukupno u upotrebi od početka 2000. godine.

Promatramo li korpus na takav način, riječ je o prikazu u širem smislu; korpus u užem smislu, onaj koji je predmetom minuciozne analize, odnosi se na udžbenike čija je upotreba normirana zakonskim aktima nadležnog MON-a, konkretno Odlukom br. 10/-34-3198-2/20 od 26. 6. 2020. Budući da je djelatnost odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi uređena zakonskim rješenjima i dokumentima čija je provedba obavezna u odgojno-obrazovnom radu (u našem slučaju, s učenicima na nivou osnovne škole), poštivanje navedene odluke usmjerava i tok našeg istraživanja na udžbenike koji su obuhvaćeni tom odlukom. Odluka je potvrđena u istom obliku i za šk. 2021/22. godinu (objavljena 25. 6. 2021.). U tabeli 1 dajemo popis takvih udžbenika.

Tabela 1: Popis udžbenika obuhvaćenih Odlukom nadležnog MON-a važećom od juna 2020. godine. Spisak je, bez izmjena, potvrđen u junu 2021. a navedeni udžbenici koriste se i tokom šk. 2023/24. godine.

R. br.	Naziv udžbenika	Izdavač / izdavači	Autorice	Razred
1.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2010)	Šejla Šehabović Jasminka Šehabović	5.
2.	Naš jezik	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2010)	Šejla Šehabović Jasminka Šehabović	5.
3.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2009)	Azra Verlašević Vesna Alić	6.
4.	Naš jezik	<i>Bosanska riječ</i> , Tuzla (2009)	Amira Džibrić Ismeta Džibrić	6.

¹ Kahvedžić, Mirza (2022), Strukturni modeli nastavnih jedinica iz predmeta Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost u udžbenicima predmetne nastave za osnovnu školu na području Tuzlanskog kantona. Završni magistarski rad. Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet.

R. br.	Naziv udžbenika	Izdavač / izdavači	Autorice	Razred
5.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2010)	Azra Verlašević Vesna Alić	7.
6.	Naš jezik	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2010)	Azra Verlašević Vesna Alić	7.
7.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2011)	Azra Verlašević Vesna Alić	8.
8.	Bosanski jezik	<i>Sarajevo Publishing</i> , Sarajevo (2013)	Almira Hadžihrustić	8.
9.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2012)	Azra Verlašević Vesna Alić	9.
10.	Naš jezik	<i>Dječija knjiga</i> , Sarajevo i <i>Bosanska riječ</i> , Sarajevo (2012)	Amira Džibrić	9.

2. Anketa i razlozi za anketiranje

Anketa o korištenju udžbenika imala je prvenstveni cilj da se dobije povratna informacija iz nastavne prakse o načinu korištenja udžbenika te o elementima udžbenika koje ispitanici promatraju u skladu s prednostima u vlastitom radu, odnosno s eventualnim nedostacima.

U obzir smo uzeli i činjenicu da su važeći udžbenici, u prosjeku, u upotrebi nekih 10-ak godina i da u tom periodu nije bilo značajnijih izmjena promatramo li udžbenik u cijelosti (mahom vizuelne izmjene pretrpjeli su udžbenici za peti razred).

Dakako, namjera anketiranja nije se dovodila u vezu s pretpostavljenim pristupom koji bi značio isključivo isticanje nedostataka, već jer riječ o pristupu kojim se ostavlja dovoljno prostora za sve ispitanike da na pripadajućoj skali, za svako anketno pitanje, označe svoj odgovor onakvim kakvo je zaista njihovo mišljenje o korištenom nastavnom sredstvu.

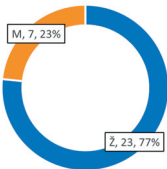
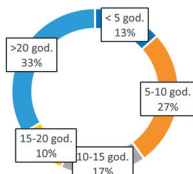
Anketiranju se odazvalo ukupno 30 kolegica i kolega iz skoro isto toliko škola, što je – promatramo li ovaj odnos u čisto brojčanom smislu i uzimajući u obzir podatak da u Tuzlanskom kantonu djeluje 88 osnovnih škola, uvjetno

rečeno – nastavno osoblje u jednoj trećini osnovnih škola u TK. Kako je i istaknuto u uputama za anketiranje, imena ispitanika ne navodimo budući da je ispitanicima ukazano na to da će se poštivati načelo njihove anonimnosti.²

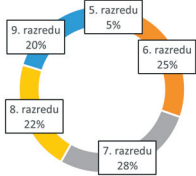
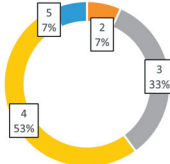
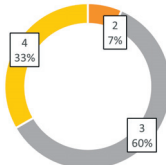
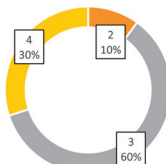
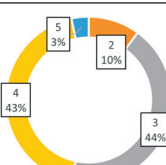
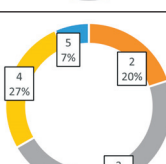
Anketa je strukturirana tako da se zbirno daju povratne informacije o udžbeniku Čitanka i udžbeniku Naš jezik / Bosanski jezik. Navedene tvrdnje praćene su skalom od 1 do 5, pri čemu je riječ o skali od apsolutnog neslaganja s tvrdnjom, do apsolutnog slaganja s tvrdnjom. Anketa je popunjavana na dva načina – elektronski (popunjavanjem pdf obrasca) ili lično (popunjavanjem printane verzije).

Na kraju svakog dijela o pripadajućem udžbeniku dat je prostor da ispitanici daju konkretnije odgovore / obrazloženja svojih stavova, odnosno da detaljnije iznesu svoje stavove o pripadajućoj tematici. Donosimo zbirni pregled ankete s grafičkim procentualnim prikazima za sva pitanja.

Tabela 2. Rezultati anketiranja, s primjerima iz nastavne prakse

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
1.	Rod:	 <table><thead><tr><th>Rod</th><th>Broj</th><th>Postotak</th></tr></thead><tbody><tr><td>M (Muškarci)</td><td>7</td><td>23%</td></tr><tr><td>Ž (Žene)</td><td>23</td><td>77%</td></tr></tbody></table>	Rod	Broj	Postotak	M (Muškarci)	7	23%	Ž (Žene)	23	77%			
Rod	Broj	Postotak												
M (Muškarci)	7	23%												
Ž (Žene)	23	77%												
2.	Godine staža u struci:	 <table><thead><tr><th>Godine staža u struci</th><th>Postotak</th></tr></thead><tbody><tr><td>< 5 god.</td><td>13%</td></tr><tr><td>5-10 god.</td><td>27%</td></tr><tr><td>10-15 god.</td><td>17%</td></tr><tr><td>15-20 god.</td><td>10%</td></tr><tr><td>>20 god.</td><td>33%</td></tr></tbody></table>	Godine staža u struci	Postotak	< 5 god.	13%	5-10 god.	27%	10-15 god.	17%	15-20 god.	10%	>20 god.	33%
Godine staža u struci	Postotak													
< 5 god.	13%													
5-10 god.	27%													
10-15 god.	17%													
15-20 god.	10%													
>20 god.	33%													

2 Ispunjene ankete dostupne su isključivo Komisiji za ocjenjivanje magistarskog rada, uz poštivanje načela o privatnosti podataka ispitanika. Tokom 2021. i 2022. godine anketirani su nastavnici i nastavnice koji rade (ili su jedno vrijeme radili – u slučaju da je riječ o zaposlenicima na određeno radno vrijeme) u sljedećim osnovnim školama: Brčko, Centar, Teočak, Grivice, Seona, Puračić, Rapatnica, Sladna, Treštenica, Tojšići, Prva OŠ Srebrenik, Druga OŠ Srebrenik, Špionica, Kalesija, Rainci Gornji, Richmond Park School, Humci, Vražići, Čelić, Slavinovići, Duboki Potok, Tinja, Memići, Vukovije, Sapna, Mejdan i Solina. Određen broj ispitanika radio je u više navedenih ustanova.

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
3.	U školskim godinama 2020/21. i 2021/22. predavala sam / predavao sam razredima:	 <table><tr><th>Razred</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>5. razredu</td><td>5%</td></tr><tr><td>6. razredu</td><td>25%</td></tr><tr><td>7. razredu</td><td>28%</td></tr><tr><td>8. razredu</td><td>22%</td></tr><tr><td>9. razredu</td><td>20%</td></tr></table>	Razred	Postotak	5. razredu	5%	6. razredu	25%	7. razredu	28%	8. razredu	22%	9. razredu	20%
Razred	Postotak													
5. razredu	5%													
6. razredu	25%													
7. razredu	28%													
8. razredu	22%													
9. razredu	20%													
ČITANKA														
Napomena: ocjene udžbenika kreću se od 1 do 5, u skladu s pripadajućim odabirom, pri čemu je ocjena 1 = izrazito nezadovoljstvo, a ocjena 5 = izrazito zadovoljstvo, odnosno, skala je u rasponu: negativan odgovor (nije tačno) – pozitivan odgovor (potpuno tačno). Ukupan broj odgovora = 30 (100%).														
4.	Zadovoljna sam / zadovoljan sam udžbenikom Čitanka:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>5</td><td>7%</td></tr><tr><td>4</td><td>53%</td></tr><tr><td>3</td><td>33%</td></tr><tr><td>2</td><td>7%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	5	7%	4	53%	3	33%	2	7%		
Ocjena	Postotak													
5	7%													
4	53%													
3	33%													
2	7%													
5.	Smatram da Čitanka kvalitetno ispunjava zahtjeve Nastavnog plana i programa:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>3</td><td>60%</td></tr><tr><td>2</td><td>7%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	4	33%	3	60%	2	7%				
Ocjena	Postotak													
4	33%													
3	60%													
2	7%													
6.	Sadržaji navedeni u Čitanci i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam kritičko mišljenje:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>4</td><td>30%</td></tr><tr><td>3</td><td>60%</td></tr><tr><td>2</td><td>10%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	4	30%	3	60%	2	10%				
Ocjena	Postotak													
4	30%													
3	60%													
2	10%													
7.	Sadržaji navedeni u Čitanci i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam komunikacijske vještine:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>4</td><td>43%</td></tr><tr><td>3</td><td>44%</td></tr><tr><td>2</td><td>10%</td></tr><tr><td>5</td><td>3%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	4	43%	3	44%	2	10%	5	3%		
Ocjena	Postotak													
4	43%													
3	44%													
2	10%													
5	3%													
8.	Sadržaji navedeni u Čitanci i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam praktične primjene znanja:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>4</td><td>27%</td></tr><tr><td>3</td><td>46%</td></tr><tr><td>2</td><td>20%</td></tr><tr><td>5</td><td>7%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	4	27%	3	46%	2	20%	5	7%		
Ocjena	Postotak													
4	27%													
3	46%													
2	20%													
5	7%													

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
9.	Sadržaji navedeni u Čitanci i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam sposobnost analitičkog (apstraktnog) promišljanja i povezivanja:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>5</td><td>3%</td></tr><tr><td>2</td><td>23%</td></tr><tr><td>3</td><td>44%</td></tr><tr><td>4</td><td>30%</td></tr></table>	Response	Percentage	5	3%	2	23%	3	44%	4	30%		
Response	Percentage													
5	3%													
2	23%													
3	44%													
4	30%													
10.	Književna prozna djela u Čitanci su prikladna, aktuelna i zanimljiva za interpretaciju:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>2</td><td>23%</td></tr><tr><td>3</td><td>34%</td></tr><tr><td>4</td><td>43%</td></tr></table>	Response	Percentage	2	23%	3	34%	4	43%				
Response	Percentage													
2	23%													
3	34%													
4	43%													
11.	Odabir lirskih pjesama također je prikladan, aktuelan i zanimljiv za interpretaciju:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>5</td><td>10%</td></tr><tr><td>2</td><td>20%</td></tr><tr><td>3</td><td>33%</td></tr><tr><td>4</td><td>37%</td></tr></table>	Response	Percentage	5	10%	2	20%	3	33%	4	37%		
Response	Percentage													
5	10%													
2	20%													
3	33%													
4	37%													
12.	Interpretacijski dio uz pripadajuće književne tekstove sasvim mi je dovoljan za uspješnu realizaciju nastavne jedinice:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>5</td><td>10%</td></tr><tr><td>1</td><td>10%</td></tr><tr><td>2</td><td>20%</td></tr><tr><td>3</td><td>20%</td></tr><tr><td>4</td><td>40%</td></tr></table>	Response	Percentage	5	10%	1	10%	2	20%	3	20%	4	40%
Response	Percentage													
5	10%													
1	10%													
2	20%													
3	20%													
4	40%													
13.	Često koristim preporuke koje autorice/ autori Čitanke daju u uvodnom dijelu nastavne jedinice (dijelu koji prethodi tekstu književnog proznog odlomka / lirske pjesme):	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>5</td><td>7%</td></tr><tr><td>1</td><td>27%</td></tr><tr><td>2</td><td>6%</td></tr><tr><td>3</td><td>33%</td></tr><tr><td>4</td><td>27%</td></tr></table>	Response	Percentage	5	7%	1	27%	2	6%	3	33%	4	27%
Response	Percentage													
5	7%													
1	27%													
2	6%													
3	33%													
4	27%													
14.	Redovno koristim/zadajem zadatke za domaću zadaću onako kako je to predviđeno u udžbeniku	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>5</td><td>7%</td></tr><tr><td>1</td><td>23%</td></tr><tr><td>2</td><td>17%</td></tr><tr><td>3</td><td>30%</td></tr><tr><td>4</td><td>23%</td></tr></table>	Response	Percentage	5	7%	1	23%	2	17%	3	30%	4	23%
Response	Percentage													
5	7%													
1	23%													
2	17%													
3	30%													
4	23%													
15.	Koristim Radnu svesku uz udžbenik:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>5</td><td>12%</td></tr><tr><td>1</td><td>25%</td></tr><tr><td>2</td><td>29%</td></tr><tr><td>3</td><td>17%</td></tr><tr><td>4</td><td>17%</td></tr></table>	Response	Percentage	5	12%	1	25%	2	29%	3	17%	4	17%
Response	Percentage													
5	12%													
1	25%													
2	29%													
3	17%													
4	17%													

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA																				
16.	Uočavam veće propuste autorica/autora u načinu kako se u Čitanci predstavlja realizacija nastavne jedinice:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Segment</th> <th>Count</th> <th>Percentage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>1</td> <td>5%</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>2</td> <td>33%</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>3</td> <td>29%</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>4</td> <td>24%</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>5</td> <td>9%</td> </tr> </tbody> </table>	Segment	Count	Percentage	1	1	5%	2	2	33%	3	3	29%	4	4	24%	5	5	9%
Segment	Count	Percentage																		
1	1	5%																		
2	2	33%																		
3	3	29%																		
4	4	24%																		
5	5	9%																		
17.	Učenici rado koriste udžbenik i daju pohvalne komentare o udžbeniku:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Segment</th> <th>Count</th> <th>Percentage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>1</td> <td>12%</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>2</td> <td>12%</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>3</td> <td>38%</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>4</td> <td>38%</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>5</td> <td>12%</td> </tr> </tbody> </table>	Segment	Count	Percentage	1	1	12%	2	2	12%	3	3	38%	4	4	38%	5	5	12%
Segment	Count	Percentage																		
1	1	12%																		
2	2	12%																		
3	3	38%																		
4	4	38%																		
5	5	12%																		
18.	Da sam autorica / autor Čitanke, koncepcija mog udžbenika ne bi se značajno razlikovala od ovog udžbenika:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Segment</th> <th>Count</th> <th>Percentage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>1</td> <td>13%</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>2</td> <td>14%</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>3</td> <td>32%</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>4</td> <td>32%</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>5</td> <td>9%</td> </tr> </tbody> </table>	Segment	Count	Percentage	1	1	13%	2	2	14%	3	3	32%	4	4	32%	5	5	9%
Segment	Count	Percentage																		
1	1	13%																		
2	2	14%																		
3	3	32%																		
4	4	32%																		
5	5	9%																		
19.	Odlomci lektirnih djela u Čitanci su korisni i privlače učeničku pažnju:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Segment</th> <th>Count</th> <th>Percentage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>1</td> <td>17%</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>2</td> <td>29%</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>3</td> <td>37%</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>4</td> <td>13%</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>5</td> <td>4%</td> </tr> </tbody> </table>	Segment	Count	Percentage	1	1	17%	2	2	29%	3	3	37%	4	4	13%	5	5	4%
Segment	Count	Percentage																		
1	1	17%																		
2	2	29%																		
3	3	37%																		
4	4	13%																		
5	5	4%																		
20.	Nastava medijske kulture prikladno je i dovoljno zastupljena u udžbeniku:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Segment</th> <th>Count</th> <th>Percentage</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>1</td> <td>12%</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>2</td> <td>13%</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>3</td> <td>29%</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>4</td> <td>33%</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>5</td> <td>13%</td> </tr> </tbody> </table>	Segment	Count	Percentage	1	1	12%	2	2	13%	3	3	29%	4	4	33%	5	5	13%
Segment	Count	Percentage																		
1	1	12%																		
2	2	13%																		
3	3	29%																		
4	4	33%																		
5	5	13%																		
21.	Molimo da navedete tri najvažnija svojstva udžbenika koja smatrate posebno pohvalnim:	Izdvajamo ključne riječi iz komentara: • prikladan; • koristan; • interesantnost tekstova; • ćirilčno pismo; • motivacijski kutak; • novi književni pojmovi; • interpretacija; • dijelovi tumačenja teksta; • prati NPP; • usklađen;																		

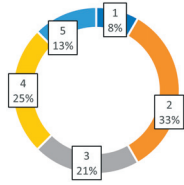
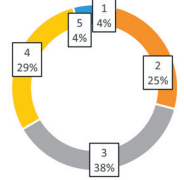
OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

		• aktuelan; • jednostavan; • novi književni tekstovi, npr.: Abdulah Sidran “Zašto tone Venecija”, • interpretacija lirskih pjesama, tekstova; • format; • prikladne ilustracije; • koncept; • sažet; • jasan; • motivacijski dio nastavne jedinice (uvodni dio); • novi književni pojmovi (izdvojeni od teksta); • definicije na marginama; • izbor književnih djela; • usmena književnost.
22.	Molimo da navedete tri najvažnija svojstva udžbenika koja smatrate posebno neuspješnim (ostaviti prazno ako mislite da nema takvih elemenata):	Izdvajamo dijelove zabilježenih odgovora: • premalo je dijelova koji podstiču kreativnost; • Čitanka treba da više prati savremenu tehnologiju; • nedostaje dodatak u obliku audiozapisa; • usmena književnost; • neadekvatan način razgovora o tekstu; • površnost u pristupu tematici; • nisu aktuelne teme; • odlomci suvišni; • siromašan lektirni kutak; • odabir odlomaka loš (romani);

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

- neuspješnim smatram tekstove koji su obimni, a u čitankama je dat sam odlomak koji je prekratak da bi učenici nešto shvatili, npr.: odlomak “Veliki vezir”, Derviš Sušić, odlomak “Legenda o Ali-paši”, Enver Čolaković, “Lovac u žitu”, Dž. Selindžer;
- smatram suvišnom i preteškom za analizu pjesmu u čitankama za VIII razred “Za tebe ljubavi moja” ili “Hana” Oskara Daviča;
- smatram nejasnim odlomak u čitankama za učenike VIII razreda “Sjećanje na žutu pticu”, Mirka Kovača ili nepotpuno i nejasno: “Zlatna ptica”, Meše Selimovića;
- medijska kultura također treba biti podrobnije objašnjena, sa više konkretnih sadržaja, posebno kada su u pitanju dokumentarne emisije;
- treba bolji izbor tekstova;
- malo je zadataka za vježbu;
- biografija o piscu nije prikladno predstavljena – nedostaju zanimljivosti iz života i rada;
- pitanja za interpretaciju, odabir pjesama;
- materijalne greške;
- odlomci “istrgnuti” iz romana (IX razred);

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
		- teške lirske pjesme (IX razred); - interpretacija i analiza književnih djela.												
23.	U Čitanci je dovoljno sadržaja koji tematiziraju potrebe marginaliziranih društvenih grupa (njihovo pismo, kulturu, običaje, religiju, vrijednosti i sl.) i prikladno su obrađen:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>8%</td></tr><tr><td>2</td><td>33%</td></tr><tr><td>3</td><td>21%</td></tr><tr><td>4</td><td>25%</td></tr><tr><td>5</td><td>13%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	8%	2	33%	3	21%	4	25%	5	13%
Segment	Percentage													
1	8%													
2	33%													
3	21%													
4	25%													
5	13%													
24.	Čitanka je savremeno koncipiran udžbenik koji, kao cjelina, odgovara zahtjevima vremena u kojem živimo:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>4%</td></tr><tr><td>2</td><td>25%</td></tr><tr><td>3</td><td>38%</td></tr><tr><td>4</td><td>29%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	4%	2	25%	3	38%	4	29%	5	4%
Segment	Percentage													
1	4%													
2	25%													
3	38%													
4	29%													
5	4%													
25.	Molimo da dodate komentar o Čitanci u slučaju da je nešto ostalo nedorečeno. Komentarom možete obuhvatiti i bilo koji dio koji je već spomenut, a za koji smatrate da je potrebno dati potpunije objašnjenje:	Donosimo dijelove zabilježenih odgovora: - iz lektire je potrebno izbaciti “Lijeve priče” Alije Isakovića; - teme su zastarjele, nisu aktuelne treba osavremeniti i približiti teme i približiti jezik današnjeg vremena; - veoma malo detalja o lektirnim naslovima; - odlomci iz romana su “ni na nebu ni na zemlji” (čak suvišni); o njima je skoro nemoguće govoriti; - smatram da dio o pravopisu nije dobro urađen, nema jasnih objašnjenja; - smatram da pitanja, nakon književnih tekstova otežavaju učenicima rad, previše su opširna, usmjeravaju učenika na odgovor koji treba dati, često neprilagođena uzrastu;												

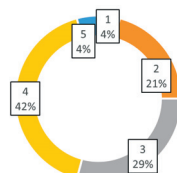
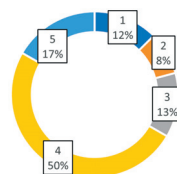
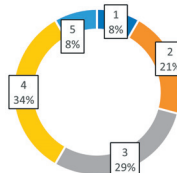
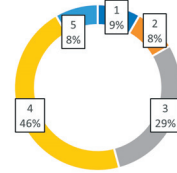
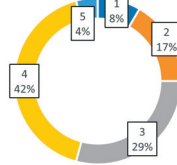
OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA		
		• smatram da ima tekstova koji su suvišni, nejasni, da je mnogo bolji izbor tekstova urađen u prijašnjim čitankama, npr.: Čitanka za V razred Zejčira Hasića ili Čitanka za VI razred osmogodišnjeg obrazovanja; • dio o lektiri nejasan, nepotpun, nerazumljiv i nepotpuni tekstovi, posebno u čitankama za IX razred; • u čitankama bi trebalo biti više cjelovitih epskih tekstova (priča, novela, pripovijetka), a manje odlomaka romana; • tekstovi u čitanci za IX razred u velikom dijelu su neprimjereni za djecu IX razreda; • lektirni kutak da bude opširniji s pitanjima; • Čitanka za učenike V razreda sadrži tekstove na početku udžbenika, a oskudne biografije autora na kraju; • neki autori čija djela se obrađuju nisu ni spomenuti ili se biografija sastoji od dvije-tri rečenice; • pitanja za analizu pjesama i priča su oskudna, ne prate tematiku teksta; • neke pjesme nisu prilagođene za učenike V razreda ("Bosna žubori", M. Č. Ćatića);

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

- Čitanka za učenike IX razreda sadrži pjesme i odlomke romana koji nisu prilagođeni uzrastu učenika.

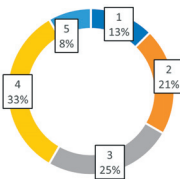
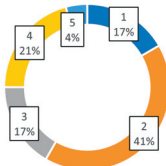
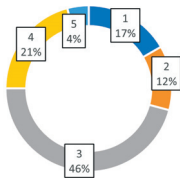
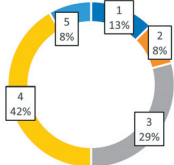
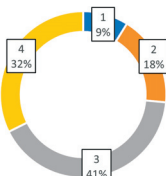
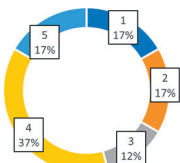
NAŠ JEZIK

Napomena: ocjene udžbenika kreću se od 1 do 5, u skladu s pripadajućim odabirom, pri čemu je ocjena 1 = izrazito nezadovoljstvo, a ocjena 5 = izrazito zadovoljstvo, odnosno, skala je u rasponu: negativan odgovor (nije tačno) – pozitivan odgovor (potpuno tačno). Ukupan broj odgovora = 30 (100%).

26.	Zadovoljna sam / zadovoljan sam udžbenikom Naš jezik / Gramatika:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>1</td><td>4%</td></tr><tr><td>2</td><td>21%</td></tr><tr><td>3</td><td>29%</td></tr><tr><td>4</td><td>42%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	1	4%	2	21%	3	29%	4	42%	5	4%
Ocjena	Postotak													
1	4%													
2	21%													
3	29%													
4	42%													
5	4%													
27.	Smatram da Naš jezik / Gramatika kvalitetno ispunjava zahtjeve Nastavnog plana i programa:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>1</td><td>12%</td></tr><tr><td>2</td><td>8%</td></tr><tr><td>3</td><td>13%</td></tr><tr><td>4</td><td>50%</td></tr><tr><td>5</td><td>17%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	1	12%	2	8%	3	13%	4	50%	5	17%
Ocjena	Postotak													
1	12%													
2	8%													
3	13%													
4	50%													
5	17%													
28.	Sadržaji navedeni u Našem jeziku / Gramatici i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam kritičko mišljenje:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>1</td><td>8%</td></tr><tr><td>2</td><td>21%</td></tr><tr><td>3</td><td>29%</td></tr><tr><td>4</td><td>34%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	1	8%	2	21%	3	29%	4	34%	5	8%
Ocjena	Postotak													
1	8%													
2	21%													
3	29%													
4	34%													
5	8%													
29.	Sadržaji navedeni u Našem jeziku / Gramatici i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam komunikacijske vještine:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>1</td><td>9%</td></tr><tr><td>2</td><td>8%</td></tr><tr><td>3</td><td>29%</td></tr><tr><td>4</td><td>46%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	1	9%	2	8%	3	29%	4	46%	5	8%
Ocjena	Postotak													
1	9%													
2	8%													
3	29%													
4	46%													
5	8%													
30.	Sadržaji navedeni u Našem jeziku / Gramatici i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam vještine praktične primjene znanja:	 <table><tr><th>Ocjena</th><th>Postotak</th></tr><tr><td>1</td><td>8%</td></tr><tr><td>2</td><td>17%</td></tr><tr><td>3</td><td>29%</td></tr><tr><td>4</td><td>42%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></table>	Ocjena	Postotak	1	8%	2	17%	3	29%	4	42%	5	4%
Ocjena	Postotak													
1	8%													
2	17%													
3	29%													
4	42%													
5	4%													

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
31.	Sadržaji navedeni u Našem jeziku / Gramatici i sama koncepcija udžbenika omogućuju mi da kod svojih učenika razvijam sposobnost analitičkog (apstraktnog) promišljanja i povezivanja:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>4%</td></tr><tr><td>2</td><td>38%</td></tr><tr><td>3</td><td>17%</td></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></table>	Response	Percentage	1	4%	2	38%	3	17%	4	33%	5	8%
Response	Percentage													
1	4%													
2	38%													
3	17%													
4	33%													
5	8%													
32.	Realizacija nastavnih jedinica iz gramatike teža je za realizaciju od nastavnih jedinica iz književnosti:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>21%</td></tr><tr><td>2</td><td>25%</td></tr><tr><td>3</td><td>8%</td></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>5</td><td>13%</td></tr></table>	Response	Percentage	1	21%	2	25%	3	8%	4	33%	5	13%
Response	Percentage													
1	21%													
2	25%													
3	8%													
4	33%													
5	13%													
33.	Udžbenicima gramatike nedostaje više primjera iz praktične upotrebe jezika:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>5%</td></tr><tr><td>2</td><td>9%</td></tr><tr><td>3</td><td>18%</td></tr><tr><td>4</td><td>36%</td></tr><tr><td>5</td><td>32%</td></tr></table>	Response	Percentage	1	5%	2	9%	3	18%	4	36%	5	32%
Response	Percentage													
1	5%													
2	9%													
3	18%													
4	36%													
5	32%													
34.	Nastavne jedinice iz gramatike trebale bi biti konkretnije i jasnije predstavljene:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>4%</td></tr><tr><td>2</td><td>4%</td></tr><tr><td>3</td><td>21%</td></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>5</td><td>38%</td></tr></table>	Response	Percentage	1	4%	2	4%	3	21%	4	33%	5	38%
Response	Percentage													
1	4%													
2	4%													
3	21%													
4	33%													
5	38%													
35.	Zbog složenosti određenih nastavnih jedinica, često ih sažimam, a neke u potpunosti izostavljam:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>25%</td></tr><tr><td>2</td><td>13%</td></tr><tr><td>3</td><td>21%</td></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></table>	Response	Percentage	1	25%	2	13%	3	21%	4	33%	5	8%
Response	Percentage													
1	25%													
2	13%													
3	21%													
4	33%													
5	8%													
36.	Redovno realiziram nastavne jedinice onako kako je to preporučeno u udžbeniku:	<table><tr><th>Response</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>4%</td></tr><tr><td>2</td><td>4%</td></tr><tr><td>3</td><td>50%</td></tr><tr><td>4</td><td>34%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></table>	Response	Percentage	1	4%	2	4%	3	50%	4	34%	5	4%
Response	Percentage													
1	4%													
2	4%													
3	50%													
4	34%													
5	4%													

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
37.	Redovno koristim / zadajem zadatke za domaću zadaću onako kako je to predviđeno u udžbeniku:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>13%</td></tr><tr><td>2</td><td>21%</td></tr><tr><td>3</td><td>25%</td></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	13%	2	21%	3	25%	4	33%	5	8%
Segment	Percentage													
1	13%													
2	21%													
3	25%													
4	33%													
5	8%													
38.	Uočavam veće materijalne propuste autorica / autora u načinu kako se u Našem jeziku / Gramatici obrađuje nastavna jedinica:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>17%</td></tr><tr><td>2</td><td>41%</td></tr><tr><td>3</td><td>17%</td></tr><tr><td>4</td><td>21%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	17%	2	41%	3	17%	4	21%	5	4%
Segment	Percentage													
1	17%													
2	41%													
3	17%													
4	21%													
5	4%													
39.	Učenici rado koriste udžbenik i daju pohvalne komentare o udžbeniku:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>17%</td></tr><tr><td>2</td><td>12%</td></tr><tr><td>3</td><td>46%</td></tr><tr><td>4</td><td>21%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	17%	2	12%	3	46%	4	21%	5	4%
Segment	Percentage													
1	17%													
2	12%													
3	46%													
4	21%													
5	4%													
40.	Da sam autorica / autor Našeg jezika / Gramatike, koncepcija mog udžbenika ne bi se značajno razlikovala od ovog udžbenika:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>13%</td></tr><tr><td>2</td><td>8%</td></tr><tr><td>3</td><td>29%</td></tr><tr><td>4</td><td>42%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	13%	2	8%	3	29%	4	42%	5	8%
Segment	Percentage													
1	13%													
2	8%													
3	29%													
4	42%													
5	8%													
41.	Odlomci književnih i drugih tekstova u udžbeniku su korisni i privlače učeničku pažnju:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>9%</td></tr><tr><td>2</td><td>18%</td></tr><tr><td>3</td><td>41%</td></tr><tr><td>4</td><td>32%</td></tr><tr><td>5</td><td>0%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	9%	2	18%	3	41%	4	32%	5	0%
Segment	Percentage													
1	9%													
2	18%													
3	41%													
4	32%													
5	0%													
42.	Nastava kulture izražavanja prikladno je i dovoljno zastupljena u udžbeniku:	 <table><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr><tr><td>1</td><td>17%</td></tr><tr><td>2</td><td>17%</td></tr><tr><td>3</td><td>12%</td></tr><tr><td>4</td><td>37%</td></tr><tr><td>5</td><td>17%</td></tr></table>	Segment	Percentage	1	17%	2	17%	3	12%	4	37%	5	17%
Segment	Percentage													
1	17%													
2	17%													
3	12%													
4	37%													
5	17%													

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA		
43.	Molimo da navedete tri najvažnija svojstva Našeg jezika / Gramatike koja smatrate posebno pohvalnim:	Izdvajamo ključne dijelove zabilježenih odgovora: • tačnost izraza; • pravopis; • praktičnost; • razumljivost; • konkretnost u izrazu; • zadaci za vježbu; • usklađen; • pregledan; • dobra domaća zadaća; • odlomci književnih tekstova koji se rade i na času književnosti; • u starijim udžbenicima ima lijepih ilustracija da bi učenicima bilo jasnije; • koncept; • format; • prati NPP; • jasan; • sažet; • konkretan; • zadaci za vježbu; • adekvatni primjeri; • zadaci za vježbu; • dobro definirana pravila; • pravopis; • medijska kultura; • gramatika; • pravopis; • medijska kultura; • kultura usmenog i pisanog izražavanja.

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

44.

Molimo da navedete tri najvažnija svojstva Našeg jezika / Gramatike koja smatrate posebno neuspješnim (ostaviti prazno ako mislite da nema takvih elemenata):

Izdvajamo ključne dijelove zabilježenih odgovora:

- šturost;
- ponekad kompliciranost;
- oblast kulture izražavanja;
- primjeri tekstova za rad;
- apstraktnost – nedostaje povezanost iz praktične upotrebe;
- aktuelnost;
- loša kultura izražavanja;
- loši primjeri;
- malo primjera;
- malo urađenih zadataka koji ukazuju na sam sadržaj kako treba biti shvaćen;
- u kulturi izražavanja samo su navedeni tekstovi pripovijedanja, opisivanja, nema zadataka podrobnije objašnjenih kako bi učenici mogli sami napisati sastav po urneku;
- nedostaju prikladni lingvodidaktički predlošci;
- nedovoljno primjera;
- primjeri kulture izražavanja nisu prikladni;
- književni tekstovi ne privlače pažnju;
- manje materijalne greške;
- neke lekcije konfuzne i loše obrađene;
- kultura izražavanja;

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA														
45.	U Našem jeziku / Gramatici je dovoljno sadržaja koji tematiziraju potrebe marginaliziranih društvenih grupa (njihovo pismo, govor, kulturu, običaje, religiju, vrijednosti i sl.) i prikladno su obrađeni:	<table><thead><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr></thead><tbody><tr><td>1</td><td>21%</td></tr><tr><td>2</td><td>21%</td></tr><tr><td>3</td><td>33%</td></tr><tr><td>4</td><td>21%</td></tr><tr><td>5</td><td>4%</td></tr></tbody></table>	Segment	Percentage	1	21%	2	21%	3	33%	4	21%	5	4%
Segment	Percentage													
1	21%													
2	21%													
3	33%													
4	21%													
5	4%													
46.	Naš jezik / Gramatika je savremeno koncipiran udžbenik koji, kao cjelina, odgovara zahtjevima vremena u kojem živimo:	<table><thead><tr><th>Segment</th><th>Percentage</th></tr></thead><tbody><tr><td>1</td><td>13%</td></tr><tr><td>2</td><td>17%</td></tr><tr><td>3</td><td>29%</td></tr><tr><td>4</td><td>33%</td></tr><tr><td>5</td><td>8%</td></tr></tbody></table>	Segment	Percentage	1	13%	2	17%	3	29%	4	33%	5	8%
Segment	Percentage													
1	13%													
2	17%													
3	29%													
4	33%													
5	8%													
47.	Molimo da dodate komentar o Našem jeziku / Gramatici u slučaju da je nešto ostalo nedorečeno. Komentarom možete obuhvatiti i bilo koji dio koji je već spomenut, a za koji smatrate da je potrebno dati potpunije objašnjenje:	Izdvajamo najvažnije dijelove zabilježenih odgovora: • kultura izražavanja – primjeri tekstova su šturi i siromašni; • oblast gramatike – tekstovi dati kao primjeri su nedovoljni i prekratki, udžbenici pretrpani, a ne služe svrsi; • odabrani primjeri su loš izbor, desetak rečenica odlomka, a samo dva primjera bitna za nastavnu jedinicu; • kultura izražavanja je sa veoma slabim primjerima/uzorcima; • nejasno za učenike, malo objašnjenja, malo primjera; • preopširno i složeno nastavno gradivo; • nema konkretnih uputa kada su u pitanju nezavisnosložene i zavisnosložene rečenice; • u udžbeniku za IX razred glasovne promjene treba pojednostavniti, posebno jotovanje;												

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA

- smatram suvišnim dio o tvorbi riječi preobrazbom;
- oblast o akcentima pojednostavniti;
- u udžbeniku za IX razred sasvim malo pravopisa;
- nema konkretnih vježbi za učenike;
- kultura izražavanja neprilagođena učenicima;
- dio o pisanju eseja nema uputa i konkretnih rješenja;
- svaki dio o zadacima za zadaću nema prethodno objašnjenje;
- konkretno mislim da učenicima treba više urađenih primjera da bi znali takve zadatke i rečenice uraditi za zadaću, a u udžbenicima imamo samo: Šta mislite kako treba? Kako bi trebalo? Kako će izgledati?
- malo prikladnih lingvodidaktičkih predložaka (u nekim udžbenicima);
- malo zadataka za samostalan rad;
- teme iz historije razvoja standardnog jezika nisu zastupljene u udžbenicima Naš jezik VII, VIII, IX razred, a predviđene su NPP-om;

OPĆENITI PODACI O ISPITANICIMA	
	• udžbenik Naš jezik za učenike petih razreda je pun pravopisnih, gramatičkih i štamparskih propusta. Definicija skoro da i nema, primjeri su oskudni i smiješni. Udžbenik ne prati NPP, tako da većina lekcija i nema u udžbeniku; • primjeri tekstova za kulturu izražavanja su oskudni i smiješni, kao da ih je birao neko ko nikada nije radio u nastavi; • oblast pravopisa je oskudna i nedorečena.

3. Zaključci o anketi – o prednostima i nedostacima iz nastavne prakse

Ukupan broj ispitanika obuhvaćenih našim istraživanjem bio je 30, od čega su 23 kolegice i 7 kolega. Procentualno je riječ o odnosu 77:23% u korist kolegica. Budući da rodna različitost nije uzimana kao referentni kriterij pri donošenju zaključaka, ovaj podatak dajemo samo informativno.

Kada je riječ o radnom iskustvu ispitanika, najveći broj njih u nastavi radi duže od 20 godina (33%), nešto manji broj u rasponu od 5 do 10 godina staža (27%), a ostali, navedeni u anketnom pitanju 2, pokazuju se u rasponu od 10 do 17%).

Prepoznaje se i u ovom istraživanju da je status petog razreda specifičan budući da je svega 5% ispitanika predavalo u zadnjim dvjema školskim godinama petom razredu, čime dolazimo do informacije da je peti razred češće u razrednoj negoli u predmetnoj nastavi.

3.1. Čitanka

U osvrtu na čitanke koje koriste u nastavi, ispitanici daju sljedeće iskaze, koje objedinjavamo u nekoliko glavnih tvrdnji.

Zadovoljstvo sveukupnim rješenjima u udžbeniku i upotrebom udžbenika u nastavi je dominantno između ocjena 3 i 4 (33% i 53%). Upadljivo je da nema negativnih ocjena, a da je 7% ispitanika iskazalo izrazito zadovoljstvo udžbenikom čitanka (pod čim se podrazumijeva zbirni stav prema čitankama koje koriste radeći u više razreda).

Slični su i stavovi o tome ispunjava li čitanka zahtjeve NPP-a (dominanto 3 i 4, odnosno 60% i 33%).

Kada je riječ o razvoju učeničkih kompetencija, ispitanici također na nivou 3 i 4 ističu da čitanka razvija kritičko mišljenje kod učenika (procentualno je riječ o 60% i 30% za navedene ocjene). Nešto niži procenti su za razvoj učeničkih komunikacijskih vještina (dominantne ocjene 3 i 4, odnosno 44% i 43%), a u odnosu na to – još niži za razvoj praktične primjene znanja (ocjene 3 i 4 su procentualno izražene kao 46% i 27%). Na sličnom nivou promatraju se i odgovori u vezi s razvojem analitičkog promišljanja (ocjene 3 i 4 su u procentima 44% i 30%). U vezi s razvojem učeničkih kompetencija, upadljivo je da u potpunosti izostaju odgovori u kojima ispitanici čitankama dodjeljuju najveću, odnosno najnižu ocjenu.

Procentualno gledano, ispitanici ističu da su književna djela prikladna, aktualna i zanimljiva za interpretaciju (dominantni odgovori 3 i 4, odnosno 34% i 43%), a sličnog su mišljenja i za lirske pjesme.

Kada je riječ o interpretacijskom okviru, tu nailazimo na odstupanja od dominantnih odgovora na nivou 3 i 4 budući da (pitanje 12 i pripadajući grafikon) imamo ocjenu 4 (40%), no i ocjene 2 i 3 koje se javljaju u 20%. Ovdje bilježimo i krajnje vrijednosti odgovora, odnosno nivoe 1 i 5. Odatle zaključujemo da se uočava razlika prema prethodnim odgovorima u anketi u smislu da su ispitanici, u odnosu na te odgovore, manje zadovoljni interpretacijskim okvirom u udžbeniku.

Upadljiv je odgovor o korištenju preporuka koje se daju udžbeniku (ocjena 1 (27%) isto je procentualno zastupljena kao i ocjena 4 (27%), dok je ocjena 3 zastupljena 33% i ona dominira u odgovorima na ovo pitanje. Malene su razlike uspoređujemo li ovo pitanje s tvrdnjom o korištenju preporuka za domaću zadaću (dominira odgovor 3, odnosno iskazan u procentima: 30%).

3.2. Radne sveske

Radnu svesku uz čitanku većina nastavnika ne koristi, odnosno rijetko je koristi (dominantne ocjene 1 i 2 u procentima su 25% i 29%) – tvrdnja 15.

Propuste u većoj mjeri u udžbeniku ispitanici ne uočavaju, odnosno odgovorima potvrđuju da nema takvih propusta (zbirno gledano, skoro 70% odgovora ide tome u prilog, tvrdnja 16).

Osvrt nastavnika na učeničke pohvalne komentare o udžbeniku uglavnom je na nivou 3 i 4 (procentualno je riječ o 38% i 38% za obje ocjene).

Skoro su identični odgovori o tome ispitanici vrednuju udžbenik u odnosu na to da su oni autori istog – ocjene 3 i 4 dominiraju (32% i 32%).

Osvrt na odlomke lektirnih djela pokazuje da dominiraju ocjene 2 i 3 (29% i 37%), a nešto su veće ocjene za sadržaje medijske kulture (3 i 4, odnosno 29% i 33%, tvrdnja 20).

Sadržaji namijenjeni marginaliziranim grupama ocijenjeni su dominantno na skali od 2 do 5 (najveća ocjena je 2, sa 33%, a ocjene 3 i 4 procentualno su bliske: 21% i 25%).

Dominantan odgovor za aktuelnost udžbenika jeste ocijenjen ocjenom 3 (38%), a sličnim procentima i za ocjene 2 i 4 (25% i 29%).

Promatramo li brojčane (procentualne) pokazatelje, najveći broj odgovora je na nivou 3, često sa sličnim procentima za nivoe 2 i 4. Upadljivo je da su rijetki primjeri radikalnih ocjena, tj. davanja najniže ili najviše ocjene, što smatramo očekivanim. Zbirno gledano, zadovoljstvo udžbenikom kako učenika tako i nastavnika kreće se na nivou 3, što je upadljiva informacija, uz podatak da se rijetko koriste radne sveske.

Precizniji odgovori o čitankama dati su u okviru tvrdnji 21 i 22. Ovdje ističemo činjenicu da nisu svi anketni listovi vraćeni s popunjenim dijelovima za ova pitanja budući da je riječ o fakultativnim dijelovima istraživanja. Za detalje, upućujemo na pripadajuće odgovore uz ova pitanja.

3.3. Naš jezik / Gramatika

Ispitanici obuhvaćeni ovim istraživanjem u najvećem broju odgovora u vezu s udžbenikom Naš jezik / Gramatika ističu zadovoljstvo, na nivoima 3 i 4 (29% i 42%). Ujedno, 67% ispitanika udžbeniku Naš jezik / Gramatika daje ocjenu 4 i 5 (50% i 17%) u odgovoru na tvrdnju o ispunjavanju zahtjeva NPP-a. Odgovori su na tom nivou i za razvoj učeničkih kompetencija:

- dominantno 3 i 4 za razvoj kritičkog mišljenja (29% i 34%);
- dominantno 3 i 4 za razvoj komunikacijskih vještina (29% i 42%);
- ocjene 2, 3 i 4 za razvoj analitičkog promišljanja (38%, 17% i 33%) nešto su niže u odnosu na prethodne dvije kompetencije.

Ispitanici daju različite odgovore u vezi s tvrdnjom o zahtjevnijim nastavnim jedinicama iz gramatike, pri čemu dominira odgovor nivoa 4 (33%) u vezi sa slaganjem s tom tvrdnjom – u usporedbi s književnošću.

Dominantni su odgovori u kojima ispitanici potvrđuju da u ovim udžbenicima nedostaje više primjera praktične upotrebe jezika (ocjene 3, 4, 5 u korist ove tvrdnje, odnosno 18%, 36% i 32%).

Dominiraju odgovori i u vezi s potrebom konkretizacije nastavnih jedinica iz gramatike (ocjene 4 i 5 procentualno su 33% i 38%).

Zanimljiv je podatak da više od 60% odgovora ide u prilog tome da nastavnici izostavljaju pojedine nastavne jedinice čiju složenost smatraju neprimjerenom uzrastu učenika (tvrdnja 35).

Na tvrdnju da dosljedno slijede udžbenik ispitanici dominantno zadržavaju središnju vrijednost ocjene 3 (odnosno, 50%), a značajno je velik i procent ocjene 4 (34%).

Ocjene 3 i 4 (25% i 33%) odgovori su ispitanika u vezi sa slijeđenjem putanje nastavnih jedinica i zadataka za domaću zadaću onako kako je to predstavljeno u udžbeniku (tvrdnja 37).

U vezi s eventualnim nedostacima udžbenika, skoro je 60% odgovora u korist tvrdnji da nema takvih propusta (ocjene 1 i 2 znače neslaganje s tvrdnjom da ima takvih propusta, procentualno: 17% i 41%).

Odgovori o učeničkom zadovoljstvu udžbenikom najčešće su na nivou 3 (46%), a sličan je stav i nastavnika u usporedbi udžbeničkih i vlastitih rješenja za nastavne jedinice (ocjene 3 i 4 u procentima su 29% i 42%). Nastavnici se, uglavnom, pohvalno odnose prema odabiru tekstova u udžbeniku, a većim su dijelom i mišljenja da je nastava kulture izražavanja dovoljno zastupljena u udžbeniku.

Odgovori o zastupljenosti marginalnih grupa u udžbenicima su vrlo slični prethodnim, tako da dominira ocjena 3 (33%), s bliskim vrijednostima za ocjenu 4 i 2 (21% i 21%).

70% ispitanika mišljenja je da je udžbenik Naš jezik / Gramatika savremeno koncipiran i da odgovara zahtjevima vremena u kojem se živi.

3.4. Preporuke

Osvrt na anketu zaključujemo tvrdnjom da nema značajnijih odstupanja u odnosu na stavove o udžbeniku Čitanka, no da primjećujemo u tekstualnim odgovorima značajan broj tvrdnji o nedostacima udžbenika za peti razred. Mišljenja smo da se tvrdnje koje zauzimaju krajnje vrijednosti ovdje javljaju ne kao dominantan stav o pripadajućem udžbeniku, nego kao pojedinačne zabilješke budući da je u osvrtu na udžbenike gramatike izostao veći broj anketnih listova s popunjenim ovim dijelovima ankete (zbog njihove fakultativne naravi).

Dakako, negativne osvrte na udžbenike ne bi trebalo ignorirati, a mišljenja smo da je u jednoj preciznijoj i obimnijoj studiji moguće doći do jasnijih pokazatelja o navedenim nedostacima. Za istraživanja ove vrste zahvalne su longitudinalne studije, čemu u prilog ide i trenutna jezička i udžbenička politika na području TK, odnosno provedba važećih odluka o korištenju istih udžbenika duži period. Mišljenja smo da se ovaj rad može smatrati uspješnim promatramo li ga kao inicijatora obimnijih studija ove vrste.

Izvori i literatura

Kahvedžić, Mirza (2022), *Strukturni modeli nastavnih jedinica iz predmeta Bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost u udžbenicima predmetne nastave za osnovnu školu na području Tuzlanskog kantona*, završni magistarski rad, Univerzitet u Tuzli, Filozofski fakultet

Udžbenici korišteni u anketiranju:

R. br.	Naziv udžbenika	Izdavač / izdavači	Autorice	Razred
1.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2010)	Šejla Šehabović Jasminka Šehabović	5.
2.	Naš jezik	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2010)	Šejla Šehabović Jasminka Šehabović	5.
3.	Čitanka	<i>Nam</i> , Tuzla i <i>Vrijeme</i> , Zenica (2009)	Azra Verlašević Vesna Alić	6.
4.	Naš jezik	<i>Bosanska riječ</i> , Tuzla (2009)	Amira Džibrić Ismeta Džibrić	6.

5.	Čitanka	<i>Nam, Tuzla i Vrijeme, Zenica (2010)</i>	Azra Verlašević Vesna Alić	7.
6.	Naš jezik	<i>Nam, Tuzla i Vrijeme, Zenica (2010)</i>	Azra Verlašević Vesna Alić	7.
7.	Čitanka	<i>Nam, Tuzla i Vrijeme, Zenica (2011)</i>	Azra Verlašević Vesna Alić	8.
8.	Bosanski jezik	<i>Sarajevo Publishing, Sarajevo (2013)</i>	Almira Hadžihrustić	8.
9.	Čitanka	<i>Nam, Tuzla i Vrijeme, Zenica (2012)</i>	Azra Verlašević Vesna Alić	9.
10.	Naš jezik	<i>Dječija knjiga, Sarajevo i Bosanska riječ, Sarajevo (2012)</i>	Amira Džibrić	9.

Adresa autora

Author's address

Mr. sc. Mirza Kahvedžić, asistent
 Osnovna škola „Sveti Franjo“ Tuzla /
 Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli
 mirza.ksc.tuzla@gmail.com

TEXTBOOKS FOR THE *BOSNIAN, CROATIAN, SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE* - REVIEW FROM TEACHING PRACTICE

Summary

The paper presents the results of a survey conducted as part of a wider research (Kahvedžić 2022) on the structural models of teaching units in the textbooks of the Bosnian, Croatian, Serbian language and literature subject used in elementary schools in the Tuzla Canton. The corpus of that research and the conclusions drawn from it are part of a more extensive study (Kahvedžić 2022) that included more than 50 textbooks (with workbooks) in use over a period of about 20 years. The concrete analysis was carried out on three levels: grammar, literature and media culture/culture of expression. Here, it is pointed out exclusively to the part of that research in connection with the review from teaching practice, that is, to the feedback of the teachers themselves about the mentioned aspects of the textbooks that they use in their work. Considering the size of the corpus, we consider this research to be the initiator of a more extensive one, which, as an objective assumption, could expand the obtained results.

Keywords: textbooks, elementary school, survey, teachers